

ZEMTURS

LATGOLAS NŪVODA NEDEĻAS LAIKKROKSTS

Nr. 41 (86)

1996. GODA 13. DECEMBRIS

CENA 5 SANTIMI

HRONIKA

25. oktobrī 1931. godā veiskups J. Rancans Rēzeknē isvēteja valsts komerciskūlas āku (2. pasaule kara laikā sagrāuta).

31. oktobrī pyrms 120 godim Ūzulmuizas draudzē pidzma pyrmsais Reigas arhiveiskups metropolits nu Latgolas — Antonijs Springovičs (1876.—1958.). Aizstovēja bazneicās vacās tradicijas attīceibā uz latgaļu volūdas līseibom. Paglobōts sv. Mikeļa kopūs Reigā.

«Tāvu zemes kalendars»
26. oktobrī (1911) Ludzas aprinka Mērdzines pogosta Latvišu Styglavā dzimis vēstures zynōtnu kandidats Jōns Babris.

26. oktobrī (1876) dzimis pyrmsais katōļu veiskups Latvijā Eduards O'Rurke. Myra 1943. goda 27. junī Reigā.

31. oktobrī (1886) Stāmerīnes pogostā dzimis publicists, pedagogs, Ludzas aprinka skūlu inspektors Otto Svenne. Miris 1938. goda 30. septembrī Ludzā.

JŌNS BROKS

PYRMAIS PROVINČIS GOREIĢAIS VIERSGONS

Antonijs Spryngovičs pidzma 1876. goda 31. oktobrī Rēzeknē tyvās Ūzulmuizas draudzes Spryngu cimā. Jō bērceibā gimīne pōrsaceļe uz Rēzekni, kur jō tāvs nūmōja augļu dōrzus un transporta punktu ceļōtōju pōrvodōšanai.

A. Spryngovičs seminārā mōcējōs Piterpilī, tymā laikā jam beja ļauts byut par latvyskūs grōmotu un laikrokstu lītu kōrtōtōju, bet goreiģōs akademijas laikā divus godus beja asistents veiskupa Franciska Albina Simona vosoras vizitacijōs pa Latgolu un ipasazyna ar cara apspīstūs zemnieku dzeivī un nūsakaņōjumu. Akademijū ar sevišku uzslavu beidze 1901. godā un sajēme svātōs teologijas magistra grādu, tō poša goda 24. junī isvēteits par pristeri. Storp cytu, 1939. godā LU jam piškeire teologijas gūda doktora grādu. Goreiģō priksnīceiba jū nūsyuteja dorba par skūlu kapelanu uz Orlu, tod taidā poša omotā nūklīva Pīnskā. Jamūt vārā veseleibas stōvūklī, 1905. godā jam tyka dūta īspēja pōrsaceļt uz Latgola, strōdōja par pristeri Iztvā, vēļōk Leiksnas un Neicgaļa draudzē. Te, pīmāram, kai dzeivs līcinīks jō dorbam ir skaitō goitsōk bazneica, kuras ceļnīceiba pabeigta 1912. godā. Vōcu ībrukuma laikā jei beja jōatstōj,

A. SPRYNGOVIČS

kaidā zemnieka mōja klusōkā vītā beja īreikōta kapleica un mīteklis prāvestam, bet lēlinīku ībrukuma laikā A. Springovičs ar savu sekretaru Vincentu Streleviču devēs uz Leitovu, nu turīnes īsaroda Reigā un dzeivōja ar pijimtū Savicka uzvōrdu, jumtu sedzēju meistara gimīnē, par kū zynōja tikai nadaudzi pristeri. Šymā laikā jys jau beja generalvikars un sajēmis kanonika gūda nūsaukumu.

Par arhiveiskupu A. Spryngovičs paaugstynōts 1923. goda 25. oktobrī, bet nōkamajā dīnā, 26. oktobrī, jam par paleiģveiskupu īceļe kanoniki J. Rancanu, leidz goda beigom paspēja īzdit četrus goda rokstus, kuri skōre svareigas dzeives problemas. Tim sekōja cyti, vinai daļai ir informativs raksturs, cymā — reikōjumu, vēļ cymā — zynōtniska īvērze. Napōrvērtejama nūzeime

beja 1920. godā īzditajam reikōjumam par jaunū rūbežu nūsprausōnu draudzēm, kurā tyka pōrskateitas ari dekanatu rūbežas. Jys dūmōja ari par jaunū draudzū veidōšonu Vydzemē, kur dzeivōja daudz īceļōjušūs katōļu, taidās draudzes īzaveidōja ari Latgolā, Reiga tyka nūdybynōtas svātō Ontona, Kristus Karaļa un svātō Jezupa draudze.

Nu 1920. goda Aglynūā dorbojōs gorieģais seminars, tikai ar 1924. godu seminars un kūrija varēja pōrsaceļt uz Reigu. 1938. godā LU tyka atvārta katōļu teologijas fakultate, kuru sledze 1940. godā, tūmār seminara un fakultates darbeibas laikā gorieģdzinīku saimei īsapalcynōja 120 jauni darbinīki, golvontōkōrt Latgolas dāly.

Vērsjons par svareigu uzskateja katōlīskūs rokstu atbaļsteišōnu, un taidā sakareibā padīmu varai 1940. godā jau beja kū aizlīgt — «Latgolas Vōrds», «Rīgas Vēstnesis», mēnešroksti «Katōļu Dzeive», «Zidūnis», «Sauleite» un baltyskō «Gaisma». Beja nūteikts, lai kotru godu Adventa trešajā svātīdinā vysōs bazneicōs byutu mōceiba par katōlīskūs rokstu nūzeimi un tyktu vōkti leidzekli Preses fonda veidōšanai, lai pi draudzū bazneicom dorbotūs bibliotekas un losomgoldi.

1937. goda 8. majā pāvests Pījs XI Reigas arhiveiskupijū paaugstynōja par Bazneicās provinčī — metropolijū un A. Spryngovičam piškeire metropolita gūdu, nūdybynōja Līpōjas veiskupijū, tōs pōrzynōšana tyka uztycāta A. Spryngovičam kai apstolīskajam administratoram.

Smogs laiks kūrijai beja 1944.—1945. gods, kod, vōcu karaspākam atsakōpūt, uz Vōciju tyka aizvasti vairōki veiskupi un pristeri. Ari krīvu okupacija beja smogs slūģ metropolijai. Beidzūt 1947. goda 25. julī metropolitam beja īspēja sv. Jākuba Katedrālē, pisadolūt vairōkim īvārojājim cylvākim, par veiskupim konsekret prelātu Pīteri Strodu un pristeri Kazimiru Duļbinski, kuri uszōce energisku darbeibu.

Metropolits A. Spryngovičs aizsaulē aizgōja 1958. goda 1. oktobrī un ar varas īstōžu atļōvī sveinēģi īzvadeits un paglobōts Reigas sv. Mikeļa kopūs bazneicā pymmajam Svātō Krāsila syutgam arhiveiskupam Čehini, kur vēļōk uzcalts pīmineklis. Sakarā ar metropolita konsokracijas 25. godadīnu jam piškeire pāvesta triņģa asistenta gūdu, Latvijas valdeību apbolvōja ar Treju Zvaigzņu ordeņa II škiru.

J. GOLSTE * IESTĀJĀKSEMENA DARBS
PĪTERS GLEIZDANS G. ČERNECOVA FOTO (POLIGRĀFSERVISS)
VEIKSMI VYSIM UN VĪNMĀR!

Latvišu nacionalōs mōkslas tradicijū kūpēji un jaunū ceļu maklātōji oktobrī atsōce īzgleitōšonōs dorbu. Mōkslas akademijas Latgolas filialē (vad. prof. O. Zvejsalniks) 1996./97. mōceibu gods nūvoda īzgleiteibas vēstures atmiņā īsaskanejōs ar jaunōs stōjgrafikas meistardarbeibas atvēršōnu mōkslas bakalaura grāda īgyušanai. Lai gon konkursa īstōjpōrbaudējumi nūsaslēdze julī, tymūs īzveidōtūs dorbu rodōšu sprīdze nazud, jaunī grafiki sovu atskireibu nu cytu meistardarbeicu studentu pīsoka ar sovu rodōšu dūmōšonu. Ir patīss priks, ka grafikas meistardarbeibas pīrmōs talanteīgōs studentes ir J. Golste, I. Jonikāne. Vēļ mōcūtīs RLMV, Kulturas ministrijās videjūs mōkslas īstōžu audzēkņū zemešonas

konkursūs skatēs ar sovīm dorbīm īsarūdōja gūdolgōtōs vītōs, šūreiz kompozicijas uzdavumu rysynōjumā īzaveļēja konkretu plakatu temas, kas spūdrynō nūvoda un pīlsātas kulturas dzeives aktualitates.

J. Golstes plakatā kai goreiģōs dzeives ekranā, teksta ryndōs nav konflīkta ar cylvāku īzjyutumu, asociacijū īzraiseitōju daudzveidēģū, koncentratū zemejumu, veidūklū daudzveidēģas īspējaibeibu. «Zemuri» var un vajaga pīleidzynōt gaismas nesēju, Latgolas mūdyndōtōju, Latvijas vīndōtōju pulkam.

Andris Vējāns sovā šūvosor «Spreideišā» apgōdā nūdrukōtajā sēngaideitajā grōmotā «Latgales rak-

Nūbeģums 3. lpp.

JŌNS GURGONS, PREIĻI

LATGAĻU VOLŪDA F. LAŠA SKATĒJUMĀ

Kanādā, Toronto īznōkušajā laikrokstā «Latvija Amerikā» Fricis Lasis nu Bolvīm kai LNP Bolvu aprinka mūdalas priksšādātōjs publicēģis īndeigu rokstu «Jaunas aplamības», kas vārsts pret latgaļu volūdū. Raksteit jū īrūsynōģis Bolvu rajōna «Vaduguni» īvītōtais O. Slyšana roksts «Latgolas demokrati par Daugavpīļs HES». F. Lasi sanīknōjuse šaida rokstā īztekītō O. Slyšana dūma: «Jōbyut valsts atbolstam, lai vuiceitu latgaļu volūdū skūlōs».

«Neesmu gan valodnīcks kā Slišāns», roksta F. Lasis, «esmu beidzīs universitatē vēstures fakultātī un Rīgas Skolotāju īnstitūtā mācīģos latviešu valodu un literatūru. Taču katram, kas beidzīs vīsmaz vidusskolū, labi zināms, ka Latvijā ir tikai viena latviešu valoda, trīs

dialekti (vidus, tāmnīeku un augšzemnieku) un 512 izlokšnes.

F. Lasis konstetej: «Tātad, nav ne kuršu, ne zemgaļu, ne latgaļu valodas, bet ir tikai viena latviešu valoda. Kuru izlokšni tad A. Slišāns uzskata par «latgaļu valodu»? Šķīlbēnu? Vārbut tāpēc, ka viņš tur dzīvo un no bērniebas tajā ir runājis?»

Tiktōļ nu F. Laša roksta «Latvija Amerikā», sekoj muni komentari.

Nav latgaļu volūdās... Kur tod palyka? Voi Fricis Lasis, byudams vēsturnīks, nikō nav dzērdēģis par latgalim? Voi jys nazyna (drūši vīn nāgyrb), ka latgalī veidōja Latviju un pats tōs

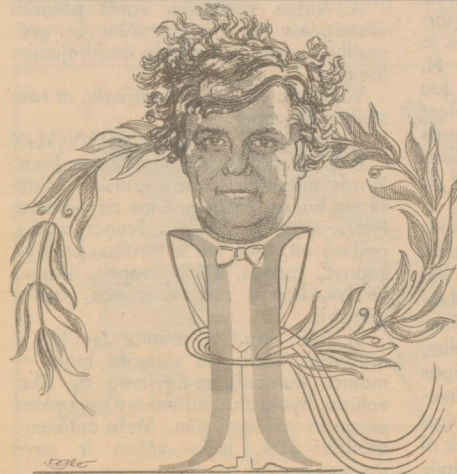
nūsaukums cēlīs nu jīm? Kūrzemē dzeivōja kurši, Zemgalē — zemgaļi, Sēlijā — sēļi. Vysas šōs tautas īzmyrušas. Vydzemē gar jyras molu dzeivōja lībīši (lībi), ari senejū Reigu apdzeivōja lībīši (tāmnīki) — ari jūs Latvijā palicīs pavysam moz. Tūmār par speitū pīļu un krīvu godsymtu jygum leidz myusu dīnom īzdeivōjušū letgali — tagadejū latgaļi. F. Lasiem kai vēsturnīkam vajadzātū zynōt, ka latgaļu cilģis kaidreiz apdzeivōja vysu tagadejū Vydzemi (Valmīru, Cēsvaini, Cēsīs) — leidz pat Baltijas jyrūai. Letgalim beja sova volūda, sova volūda ir ari tagadejim latgalim. Ka nav latgaļu

volūdās, bet tikai augšzemnieku dialekts, ir leļō latvišu volūdnieka J. Endzelina nagudrs prōtōjums. Jys nōcis nu valmīras puses, neida Latgolu un latgaļus. Tū es jutu ari uz sovas ōdas, kod universitatē pi jō katedrā studēju latvišu volūdū. Manī pazamōja, lyka zamōku atzeimi, jō es naasūt eists latvīts. Tys beja «čīuļu» šovinīsmis pret «čangalīm».

Lai vydzemnīks F. Lasis, kai jys sevi nūsauc rokstā, nanūncynōj Latgolu un latgaļus, jo jam napateik dzeivōt Latgolā, lai brauc uz sovu tāvu zemī Vydzemi. Lai nasamaisa Latgolas un latgaļu lītōs, kuras jam ir svešās un drūši

vīn nasaprūtamas. Mes dzeivōsim sovā Latgolā, cineisim un kūpsim sovu mōtes volūdū.

Nūsļāģumā par Frici Lasi kai Latvijas Naatkarēģōs partijas bīdru un nūdaļas priksšādātōju. Jū pazeistu personeģi nu Preiļu laikim, kur beja vokorskūlas direktors, bet vēļēs vēļ augstōku omotu, ceptēs īklyut komunistu partijā. Jū uzjēme PSKP bīdru kandidatūs, tūmār drecī ar trūksnī izmete, jō cineitais kungs kōrteju reizi mainēja sīvu, kū komunistiskō morale napīļōve. Bet sirdī jys palyka komunistis, kaidu laiku strōdōja Preiļu rajōna avīzes redakcijā un kadru anketā partijas pīdareibas ailē rakstēja: «Bījūšais biedra kandidāts». Sok, laiki mainēs, uz ūtru pusī jōpōrsvīž ari kažuks...

MŌKSLINĪKA JUBILEJĀ

Par Daugavpīļs pyuteju profesionālō orķestra «Daugova» panōkumim «Zemurs» jau vīnu ūtru vōrdu šūģod bīdīs, pīmyntū ari jō īlggadeģū vadeitōju Raimōndu Iģolnīku, vietlēģis jam un jō vērym lēlus un naveistūs panōkumus. Bet 1996. gods R. Iģolnīka kungam ir ari jubilejas gods, atzeimeģūt šū nūtykumu, myusu redkoleģeģas lūceklīs Pīters Gleizdāns nav atsaturēģis nu draudzeiģa šarža, kū šūreiz īsadūmōģis monogrammas «IR» veidā. Apsveikumam muzykas mōkslīnikam pīsavīnoģam ari mes vysī «Zemtura» veidōtōģi!

A. MEŽMAĻS

KUR ĪDAMI?

Apskateisim Valsts statistikas Preiļu nūdaļas sagatavētūs demografiskūs datus. Bet, pyrms īmesit aci jīmūs, jōpasoka — šys nūvods nav storp fīm, kur vyskritiskōkais demografiskais stōvūklis, tūmār... Atgōdynojūt par tū, grybātūs, lai nu šaidom pozīcijom pasaskota ari vysūs myusu nūvoda pogostūs.

DZIMŠONAS AKTĪ. 1993. godā rajōnā pavysam pasaulī nōkūģī 363 bērni, nu fīm obēs pīlsātēs 248 un lauku pogostūs, kuru rajōnā 19.—315. Nōkamajā godā šī rōdeitōģi ir jau atģeģi 525; 245 un 280. Dzīmsteiba 1995. godā sasamozynōj vēļ straujāk — 443 bērni rajōnā kūpā, 189 kūpā Preiļūs un Leivōnūs, 254 vysūs pogostūs. Nav pīrcynōģōk ari šūģod —

pyrmajā pusē ir atģeģi 208; 77 un 131 bērns. Lai atlykuģājūs seģūs mēneģūs ari dubultoģās dzīmsteiba, tūmār nazyn voi sasneģs ipriksēģē, 1995. godā līmīni.

Taitod — leikne turpynōj īt uz leju. Vysleļōkais kritums ir taidūs nazkod plaģi pazeistamūs un bīģi apdzeivōtūs pogostūs kai Aizkalnes (beģušais Jōsmuizās), Jersikas, Peleču (agrāk ģylpa Jōsmuizās), Rūģkolnu, Rūģupes, Sylājōņu, Seiljokolna, Vōrkovas un cytus.

MĒRŠONAS AKTĪ. 1993. godā pavysam rajōnā Dīva mirā aizģōģūsī 731 cylvāks, nu jīm pīlsātēs 261 un lauku pogostūs 470, 1994. godā — 777; 257 un 520, pārn — 731, 250 un 481, šūģod pyrmajā pusē — 371; 118 un 253. Naīrcynōģūsī skaitlī! Straujōks mērsōnas process ir Jersikas, Peleču, Ribepu, Rūģkolnu, Ruģyūnas, Sutru un cytus, bet daģūs tūmār ari pazamozynōj (Aizkalnes, Preiļu, Sylājōņu, Stabolnīku un

vēļ cytus). Bet tys jau na dīzcik īspaidōģ kūpeģū stōvūklī.

Kaidī tam vysam īmesli, mes vysī labī zynom. Na jau tikai tī, ka aizvīn dōrgōka klyust ōrsteišōna, ka kreit dzeives lēimīns, ka zōles pensionarim palik dōrgōkas, bet ari cik dzeiveibu aiznas bezpīroteģa dzeršona, pōrgalveiba uz ceļim un ilom, cytas myusu sabīdreibas nālaimes, īskaitūt kriminogēnū situacijū; cik cylvāki naklyust īnvalīdī. Sovukōrt, beidāmis nu dzeives dōrdzeibas augģōnas, nu nanūteiktō stōvūklā sabīdreibā, ari nu negatīvas attīksmes sabīdreibas nūģtōģā pret dzīmsteibu un nu tō, ka myusu valģī nikai navar sasadrūģynōt valdeiba spert sūģus īdzeivōtōju atrazģōšanas straujōkam kōpynōģumam, tōlab reģi kurā gimīnē īsadrūģynōj paryupeģis par divim voi treģim bērnim, narunōģt par lelōku skaitu. Un kai lai myusu tauta nait zudumā?

REDKOLĒĢIJA: Valija Berkina — Jēkabpils, Jānis Elksnis — Latgales Kultūras centra izdevniecība, Pēteris Gleizdāns — Rēzekne, Jānis Kokins — Daugavpils, Anita Petkune — Krāslava, Antons Rancāns — Preiļi, Antons Slišāns — Balvi, Viktors Trojanovskis — Ludza, Pēteris Zeile — Rīga, Jānis Žugovs — Rīga, ārzemju biroja vadītājs — Alberts Spoģis — Minsterē.

P. ZEILE

TITĀNISMS, PSEIDO- TITĀNISMS UN MĀKSLA

2. turpinājums

Otrkārt, mākslas darba tapšanai ir dziļi individuāls raksturs un jau divu draudzīgi radniecīgu mākslinieku kopdarbs var radīt ne mazums problēmu (kaut vai nepieciešamību izbēgt no elektikas, panākt stila vienotību utt.). Bet, ja līdzautorībā rodas dziļi dvēseliskas kolīzijas, tālāks vienots darbs principiāli neiespējams. Tāpat kā mīlas objekta vienlaicīga dalīšana pretdabiska, tāpat arī kopdarbs ar personu, kura dziļi ievainojusi radošas personības dvēseles cerības un patmīlību, ir neiespējams.

Protams, greizsirdība (kas var iegūt arī radošas sāncensības izpausmes) un, atšķirībā no iepriekš aplūkotā gadījuma, ja tā var sacīt, izpausties «bezšievietes» formā. Par to liecina gadījums ar Jūliusu Dēringu un viņa attieksmi pret Grunes gleznojumu. Šeit cita mākslinieka darba noraidīšana (un principā — iznīcināšana) saistīta ar voluntāru gribu un pārliecību, kas pieņem tikai vienu noteiktu reliģiski mākslinieciskās idejas traktējumu. Principā šāda pieeja zināmā konsekvencē ierobežo brīvības un daudzveidības iespējas mākslā un totalitārisma apstākļos nodara grūti izsveramu ļaunumu mākslas kultūrai. Konkrētajā gadījumā Grunes darba «pazušana» nodarījusi zaudējumu mākslas mantojumam un vēlākajiem mākslas pētniekiem liegusi iespēju salīdzināt Grunes darbu ar tā vietā likto Dēringa gleznu un spriest «taisnīgu tiesu».

Vēsture liecina, ka fiziskā, kvantitatīvā, potenciālā ziņā stiprākas ciltis un valstis, iekarojot militāri vājākas teritorijas ar bagātāku kultūru, izjūt pret to zināmu «greizsirdību», zināmu diskomforta izjūtu un cenšas šo kultūru vai nu asimilēt vai iznīcināt. Romieši, iekarojot seno Grieķiju, tās kultūru daļēji asimilēja, daļēji iznīcināja. Aleksandrs Lielais, pakļaujot Eģipti, pielika punktu daudz faraonu dinastiju laikā radītajai unikālajai mākslai, tās

hellenizācija satricināja monumentālās formas un darīja kultūru eklektisku. Kaut arī Romas impērijas māksla bija kļuvusi antīki akadēmiska, sausi racionāla, tā bija nesalīdzināmi augstāka par visu to, ko sev līdzī nesa barbaru ciltis. Tās sagrāva spožo Romas civilizāciju un Eiropas viduslaiki veidojās uz pavisam primitīva pamata.

1940. g. Baltiju okupēja liela valsts ar zemāku kultūru, bet daudzkārt lielāku militāro spēku un pasaulē vēl neredzētās represijas norādītu nežēlīgu aparātu. Tā bija valsts, kurā visai zema kapu kultūra, valsts, kurā miljoniem nogalināto «tautas ienaidnieku» kapu vietu vispār nebija, un tās arī šodien nav zināmas. Ar to tika radīta vesela necilvēciska koncepcija (cita starpā tās veidošanā piedalījās redzamais čekists un latviešu literāts Mārtiņš Lācis (Sudrabs). (3). Ja čekas nogalināto atdod piederīgajiem, ja zināma viņa kapa vieta, «šķiras ienaidnieks» nav pilnīgi nogalināts. Nogalināšana slepenībā, mocīšana pagrabā, bez sprieduma pasludināšana, bez ārējas līdzjūtības iedarbojas uz ienaidnieku augstākā mērā nospiedoši. Pēc nāves nav zināma noteikta tās diena un stunda, nav pēdējo vārdu, nav liķa, nav pat kapa. Pilnīgs tukšums. Ienaidnieks iznīcināts pilnīgi, absolūti!

Tāpēc nebrīnīsimies, ka okupācijas

varas laikā Latvijā tikuši iznīcināti daudzi pieminekļi (to skaitā — kapu pieminekļi), vēlti Latvijai dārgu cilvēku piemīnāi. Šis barbarisms (ieskaitot kapu apgānīšanu) turpinājies līdz pat pēdējam laikam. Bijušais maršals, vēlākais pučists Jazovs deva pavēli iznīcināt kritušo latviešu leģionāru pieminekļus. Kā zināms, vairāki centieni izveidot Maskavā Uzvaras pieminekli — kompleksu, beidzās ar pilnīgu neveiksmi. To var dažādi vērtēt, taču viens no cēloņiem bija lielā distance starp kara beigām un šodienu, apziņā (vai zemapziņā) gruzdošā patiesība, ka uzvara otrajā pasaules karā nemainīja totalitārās sistēmas būtību — ar represijām, tautu genocīdu, miljonu cilvēku trūkumu, inteliģences pazemošanu un radošo nebrīvību. Otrkārt, to nevarēja veicināt stipras monumentālu memoriālu tradīcijas iztrūkums, nevērība pret cilvēku mūžīgās atdušas vietām un miljonu gimeņu nežāra par viņu piederīgo aprakšanas vietām.

Bet Latvijā bija tik lielisks, pasaules mēroga pieminekli! Mākslas šedevrs — Brāļu kapi. Ja otru K. Zāles veidoto monumentu — Brīvības pieminekli no iznīcināšanas paglāba tēlniece Vera Muhina (bez tam tas atrodas Rīgas centrā visu acu priekšā), tad tādu objektu kā Brāļu kapi, praktiski (atšķirībā

plīvuru. Tika iznīcināts Krusts pie Mātes tēla, tika nokalts Latvijas valsts gērbonis no ieejas vārtiem, tika iznīcināti daudzu Latvijas brīvības cīņās kritušo kapu plāksņu uzraksti. No Krievijas tika atvesta un iedegta gāzes liesma — t. s. «mūžīgā uguns». Nacionālo karavīru kapiem tika uzraksti virsū tie, kas otrreiz okupēja Latvijā. Visa šī zaimošana tika ciniski sintezēta jaunā apzīmējumā «Naše bratskoje klatbišče». Divaini, ka augšminētie simboli Brāļu kapu vērtos un pie Mātes tēla joprojām nav atjaunoti.

Un, ja turpinām zināmas paralēles un asociācijas, jāteic, ka lielkrieviskais šovinizms, cieši saliedēts ar padomisko impēriju, greizsirdīgi sargāja savu uzkonstruēto «patiesību» un izkroploja isteno vēsturisko patiesību. Lielās krievu tautas reprezentantiem bija neērti atzīt, ka viņu «revolūcijā» un pilsoņu karā tik izšķirēja nozīme bija latviešu strēlniekiem. Viņu vēsturnieki un ideologi izlikās it kā 1915. gadā dibināto nacionālo bataljonu nebūtu bijis un it kā bermontieši un lielnieki 1919.—1920. g. Latvijā būtu atstājuši labprātīgi. Šī patiesības kroplošana un galēšana latviešu vēsturnieku, rakstnieku un mākslinieku darbos izpaudās ilgstoši un pazemojoši mokoši. Glezniecībā strēlnieku (bet tikai sarkano!) tēma tika ekspluatēta bez žēlastības un nomācoši monotoni, gandrīz vienā tonkārtā, skanot mažorajam «šķēpiem mirdzot zelta saules staros...» motivam. Notiekot izmaiņām, strēlnieku tēma kļuva nemodīga, pazuda no gleznotāju audekliem. It kā tajā nebūtu bijis patiesas mākslas cienīga dramatisma un traģisma. Gan attiecībā pret sevi, gan vēsturi. Gleznotāju agrāko «patosus», tikai pretējā nozīmē, sāka ekspluatēt kustības «Pamjātj» pravieši, visās Krievijas nelaimēs vainodami židus, latviešu strēlniekus un čekistus. Kaut arī totalitārisms un mākslas attiecības aplūkosim mazliet tālāk, šeit vietā būtu minēt kādu satriecošu faktu no jaunākās latviešu mākslas vēstures, kas īpaši akcentē mākslinieka traģisku totalitārisma situāciju. Runa ir par individuālā «autodaferē» pāreju uz sociālpolitiskās inkvizīcijas valstiskās sistēmas nosacītu aktu.

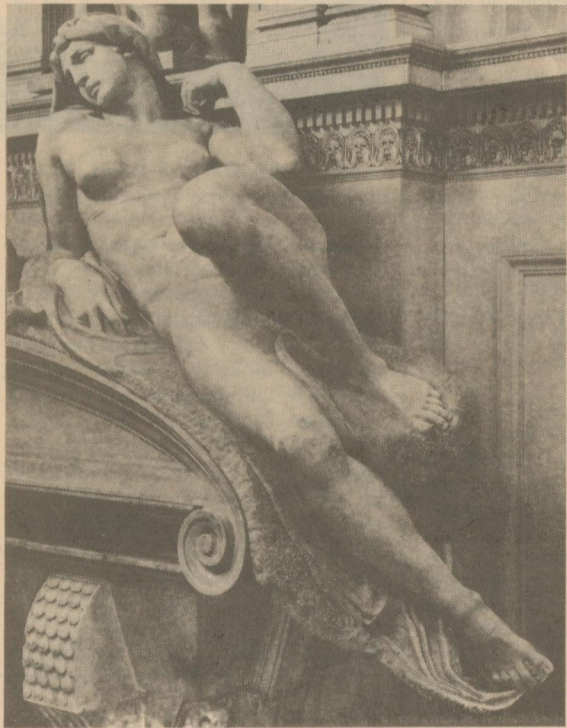
Liecību un faktu par to, ka paši mākslinieki iznīcinā savus darbus, būdami ar tiem neapmierināti, ir ne mazums. Taču šeit ir runa par necilvēcīgi netaisnu ārējo spēku iedarbības rezultātu. Tas būtiski raksturo pēckāra (īpaši 40. gadu beigās, 50. gadu sākumā) laiku, kad plaši tika izvēsta varmācība un dažāda veida represijas pret latviešu

KARĻA ZEMDEGAS SKULPTŪRA «SĒJĒJS» BARBARI NORĀVA UN IEMETA RŪJAS UPĒ. ATMODAS SĀKUMĀ ATRASTA UN RESTAURĒTA. O. MARTINSONA FOTO

māksliniekiem: tēmu un gleznošanas veida uztiēpšana, izslēgšana no MS, atbrīvošana no darba, gānīšana presē, sapulcēs utt. (4).

Turpinājums sekos.

MIKELANDŽELO «RĪTS» («AURORA») LORENČO MEDIČI KAPA PIEMINEKLIS O. MARTINSONA REPRODUCĒJUMS

VIKTORS VONOGS

VAJADZEIGA LELA NŪPĪTNEIBA UN ATBILDEIBA*

Žā, ka nav un nav vēl muna rakstības konsepta. Lōča volūda romanā** ir ļūti pīšōņōta ar lejas latviešu formom, rakstības klaidu šausmeigi daudz. Kod rēdīgēt sōce J. Placinskis, rakstība nōkušajōs grōmotōs beja daudz lobōka.

Vōrda sōkumā ir i-, cytur parostī -yu-57. — pati — poša 58. ceinīs — ceinejās.

Pīmāri; niu voi nyu; nav nyu, taipat nav lju un cyti rakstėjumi ir absurdi. Cērvā pīts, ar pītu (na ar pīšu); ustabeņa (na -obeņa); klauseifis, klausejūs; man (na manj); Bōrbaleņa (na -oleņa); odomō (na odamō — pretkaņas); vīn (na vīn). Tys vysys tikai 7. lpp. vīn.

Vēl: desetine, gramatiski lobōk — desetine (na — nō) 9. lpp. priškā (na priškā) 9. lpp. apleik (na apkōrt) — 15. lpp.; nūadejuse (3. konj. -it -eit, pag. -ej) k. 8. l. kūrī ir gon originalvolūdā (senejā latīņu tekstā corī), bet myusu volūdā tī ir kursīstī, jo tautu nūsaukumus veidojam ar izskaņu -īts>-ietis. (259. lpp.). 254. lpp. «Ola» vītā jōbyut ols, jo taidas ir 3.

** Vladislavs Lōcs—Vāideāns. «Myuza dinas», pyrōmō daļa «Brōlī». J. Cybuljska izdevnieiba, 1939.

* Nu J. Elksņam syuteitōs vēstules.

dekl. reliktu formas genitivā — ols, lads, mads. «Dzīdōtōjīm dūdīt ols! Izdzēre spāni ols.» 311. —Domcīne; ilgj. 317.-komyns (+); komins ?). 319. -klājās -it (pozicionālais i?). 320 — cīmūs — cīmā it. 321. — pateikt — pasacēit; aplidoj — apskrīn (putni skraida pa gaisu). 325. — līkis — myrūns. 332. — zōbaceni. Bet tī tikai taidi iteikumi vīn ir.

P. Kuļša brošūrai grybu pilikt šō feletonista publikacijū sarokstu. Milzeigs daudzums dorbu. Jo reiz taidis bibliografskī dorbs aizsōkts un ir ispeja publicēt, tod brošūras vērteiba nu tō tikai caltūs. Pasavērsim.

Izdūta arī sep gatavōtō «Latviešu rakstniecība biogrāfijās». I. Salcevičaī klaidas nu vīnas vītas. Dzeives datī oplomi kotram ūtrajam vai trešajam augšlatviešu rakstnikam. Kod gatavōjōm «Latviešu literatūras darbiniekus» (1965.) izdavumu, atsaklōja, ka dzīmšonas dati bīzi ir napareizi. Jau tūlāk un vysus godus pēc tam meklēju myusu rakstnikīm dzīmšonas izrokstus pa arhivim, krōju dokumentu, vēstulu un nekrologu ziņas par mēršonas datīm, lai vīnreiz byutu pareizi vysmoz dzeives dati. Klaidom ir šausmeigi seiksta vērteiba, prese šōs oplomeibas izplota

kai infekcijas slimeibu. Jau pīmyntājā 1965. goda biogrāfskajā vōrdneicā G. Manteifeļa dzeives datus bejom pārrēkinōjūši pēc jaunō stila, beja breidyņōjums 1992. goda Tāvū zemes kalendarā, bet vysī un vysur (ari Salceviča jaunajā enciklopēdijā) otkon un otkon atkōrtoj vacū stilu. Par jaunōs enciklopēdijas zynōtniskū vērteibu lai licynoj faks, ka Štepōns seļs (byudams pamatskolas 6. klasē!) asūt bejis žurnala «Reits» redaktors.

Muns roksts par rakstības problemom stōv pusgotovs, jo nav skaidreibas par «Mōras Zemes» liktīni. Jo avize pavyllktu savu dzeivi kaut divreiz mēnesī, publicētū gon kritiku, gon arī praktiskū nūrōdejumu seriju kotrā numurā.

Atprosit, lyudzu, nu modalānes tū munu rokstu «Mes naasam latgalīši», jo nu tō man jōtāisa referata teksts konferences krōjumam. Šaidi taidis malnroksti man ir, bet tur tei problema ir seiki argumentēta. Vēl ir vairōki papyldynōjumi, vēļ jōnūbeidz un jōpītik taidis vēsrroksts ar kaidu dorbs figurēja konferencē: «Etnogenezē, volūda un literatūra».

Steidzeigi jōroksta arī par tom

klaidom biografiskajā enciklopēdijā. Radeits jaunš oplomeibu infekcijas perekls.

Ar savu aparatu (šaurfilmu!) varu teiri labi nūfotografēt arī avīzū tekstus. Kod byus gaišōkas dīnas, nūfotografēšu N. Neikšāniša stōstu «Zalts» avīzē «Latgolā Bolss». Foto slejas var saleimēt uz papeira un redzēt, lai pēc tam pōrraksteitu uz mašynas. Byutu ļūti labi, jo varātu izdūt vīnkūp vysus trejs N. Trepšas prozas dorbus. Tys byutu ļau kaut kas originals un patisōveigs. Atkōrtōts izdavums ir izdūmas tryukums, gora nabadzeibas aplīcynōjums. Bet trepšam šūgod ir jubileja — 80 godu!

F. Murānam un M. Skujai jubilejas byus tikai 1995. godā. Vajadzātu izlasi gatavēt arī M. Skujai. Tur vajadzātu likt gon stōstus, gon arī dzejūļus, bet golvnais — seiku apceri par jōs dzeivi ar atteiceigim foto un dokumentu attālim. Tei byutu pafisa šōs mēckles pīmiņas gūdyndōšona. Jōsmuizās žuliku izdavumu es naskaitu, tei ir ribeiga kriminallība. Bet tam tur nivīns namōk ni gramatiku, ni arī kulturalu grōmotu (pēc izskota) izdūt. Priks, ka mums ir lobas,

izskateigas, isītas grōmotas.

Dzejūļus atsevišķi ļaudis laikam napērķ. Cyta līta, jo byus taidā gaumeigi sakōrtōtā izlasē, kaida varātu byut M. Skujai.

V. lōča «Tautas gors» breinišķeigs un poligrafiskī lōbs izdavums, bet volūdās klaidu vēļ daudz. Kotrā lopaspusē — vysmoz pa vīnai!

1937. godā J. Cybuljskis gryb sōkt izdevniceibu ar sazīdōtu naudu (dūdūt pretim vekselus), bet pasōkums laikam nasaveice (Latg. skola, 1937, 3).

A. Ružas vōrdneicu varēs pataseit vērteigōku un interesantōku ar gramatikas ivodu un uzvōrdu skaidrōjumim (beigōs).

Vajadzātu sōkt ar pamatskolu, ar rakstības pamatīm.

Viktors VONOGS

P. S. 1) nav kultivejama forma lōcis. Pyrms golūtnes -is nav kritiskas leidzskāņu kūpas, tōpēc golūtnē risynōjama: Pīters, Jōns, Lōcs, Mīkels, Frančs, aigōjs, pajēms utt. Cyta līta ir formas; krakļys, sapnys, putnys, sēklis, vepris, slapnis (ērklis, kotrys stypris) imeslīs, ceplīs, ministrys.

2) 309. lpp. — māma; tys jau ir īpašeibas vōrds, te dūmōta mōte — mama. Romanā redigejama na tikai volūda, byutu streipojami ērā arī oplomi pōrgudri sprīdumi, pīm., Meza ontōneņa atbīde 308. lpp.: «Man ir sova dzeive...»

1993. g. 9. janvārī.

PĪTERS GLEIZDANS

MŌKSLAS VĒRTEIBA SŌCĀS
DŪMAS BREIVEIBĀ

Rudiņš ar sovom napilyudzamajom krōsu formulom saules myužā turpynoj dzeivōt izstōdeitūs mōkslas dorbu formu breiveibā. Latgolas mōkslas augstskūlas spēcigōki talanti (studenti) atsōkuši bakalaura programmas studejas ar sovū rodūšūs dorba izstōžu atklōšonu. Stōjmōkslas katedras glezniecības

meistardarbneicas 3. kursa studentes Gundegas Rancanes gleznu izstōde (Rēzeknes mōkslas koledžas boltajā zālē) sabudreibōs jaunōt bez didēibom, izteiktā fakturglezniecībā, saistūši abstrahēitā ekspresivā jaunū gleznotōju zalta pasaules aktualizātā volūdā.

Gleznu vērsu apdaris meistareigajūs pajēmiņūs ir intelekta intimitāte, vairōkēs kompozicijās relatīvi izjyutam vīnmār mūžēs, jaunās izsmolcynōtas gaumes sīvītes tāla (akta) glezniskās kvalitātes. Meilōt nav vīgli, bet nikas nasalib, aizvainojūšs aktu gleznēibā, cylvāku tykumūs, tī nav reproducātī voi nūgrīmuši socialajūs slōņūs, aizmyglōtā vintuleibā — vyss it kai palik uz vītas: mīlestēiba, sōpes, nōve, laime, baudas ikōre ar sovū stōstu, nanūlidzūt tīksmi atsasvešynōt, atsarīb, identificētis. Īrsmes devējas, breivas poezejas izteicējas mōkslinika mūzas augums iznērēt un saplyust darbneicas atmosferas syltajā, svineigajā šokolades bryunajā un eksotiskūs augļu, klusūs dobas elementu krōsaineibā («Vēzs ar pidavom»). Akta tonalitate, izgaismōtōs raksturdetaļas naroda sarežģejumus kompozicijas priksplāna uzterē, tōs klyust kūptāla izšķirūšais elements, vitālais spēks sīvītes dīvīskās pīvilceības pavadynūšs myrdzums, asocēj jaunovas bez pilyudzēju klōtbyutnes, aplicynō mīlestēības krōsainūs sapnu saskarsmes tīksōnūs vītas («Cereņu laiks»). Izjyutom na zidlopu, bet stila un dūmu nesēju meitineiga plykuma vīglū lidōjuma saulgrīžu laikā, gaidamū dobas satraucūšū brīduma tvānu, krōsu kontrasutus.

Titaniski sabīzynōtajā timsā dzimtes emēcionalais sprīgums («Mirkliņš»), kūki, idejas un idiotijas, komiki un mēdēju veipšnō timsa. Tei tova dzimtene, cylvāka liktiņš.

Stabilizacijū īnas opolō golda, varbuty poša mēneša dylstūšō diska myrdzums, kontrastē izbejušōs prīcas īceres un klusēs dobas krōsainīs, temperamenteigi īgleznōtōs liceības.

Fantazijas atklōsmes ir kotrā izstōdātajā gleznā. Gundegu

Rancani pazeistam ar daudz sazoro-tu daiļradi, spēceigu latviskōs mentalitādi, sakņōjuomu gleznēicēbā, veseleigu pieju sīzeta izvēlē.

Attālūs: ar zīdu klēpi izstōdes atklōšonā šūgod 16. junī Reigā, reiterna nomā, sovā darbneicā.

NATĀLIJA VAIVIDE-GILUČA
PREILĪŠI ANGLEJĀ UN CYTUR

Naz voi kotrys pensionars, kura godi tyvojās skaitļam 80, isadrūšynōs atstōt īsilēitū kōktu, un, izmontojūt dažaidus satiksmes līdzekļus peški aizbraukt uz zemi, kas pūsgodsynta īlgumā bejuse aiz «dzeļža prikskora». Es sasajēmu un tū izdarēju, jo šō goda aprelī beju sajāmuse īlyugumu kūpā ar apmoksōtu aviobileti uz Anglijū. Mani īlyudze draudzine, ar kuru aizvadeiti gīmnazijas godi Jaunaglyunā. Vysbīžōk kūpā bejom breivajūs vosoras breižūs, jo kotru godu strōdōju klūstera saimniecībā, lai nūpeļneitu skūlas naudu. Tē saimnēicību vadēja draudzines tavs Pīters Ādams, ikdīnīs pīlikūt rūkas vysmogōkajūs lauku dorbūs. Ādamu gīmine beja isaroduse nū škaistī kalnsaimēicēbā, dorba gaitas jī beja īsnams zemeibā, Aglyunā, tur āri obi vacōki paglobōti. Tūtīs jūs meita Anastasija, mūnu jaunēibas dīnu draudzine, ar pīlīmolu moy kū zyna, naasūt nivina ceļmolu krysta Latgolā redzējuse, āri Preiļus nā. Tymā pošā laikā mūnā dzymtajā cīmā L. Anspokūs daži krysti sasaglobōjuši leidz pat šom dīnu.

Beju dzērdējuse, ka latvisū bēglim jaunajūs mītņū zemēs sōkt peļneit maizi vajadzējis ar dorbu vysnateirōkajūs un vysvojak apmoksōtajūs vītēs. Naseņ izlasēju, ka zynōtnīks un izgudrōtōs ne Viļānu puses Konstantīns Počs, kas naseņ miris, sōkumā Anglijā strōdōjis par teirātōju sabīdriskajūs tualetēs (cik daudz gūda Anglijas mōzmojēnom!). Āri mūnā jaunēibas draudzīnei ar augstōkū izgleitēibu dorbu kaidā Skotijas slimnēicā vajadzējis sōkt ar slūtū un greidas lupotu. Bet, isamōcējuse angļu volūdu, nūbeiguse dīvus dažaidus slimīnīku ūrsteišōnas un apryupes mōceibu kursus treju godu īlgumā kotru, un tam sekōjis napōrtraukts, pošāizlidzēigs dorbs slimnēicā, vīnlaikus saskaneiba, laimeiga gīmines dzeive, kas beigusēs pyrms pōrs godim, veiram aizejūt aizsaulē.

Sešdesmit godu vacumā Anastasija klīvare pensionare ar pīklōjeigu pensiju, par kaidu mēs nī sagnōt navārim, tū pēc veira nōves vēl pāpildynōjuse atraitnes pensija. Sovā laikā obi ar veiru isakortōjuši uz dzeivī mozpīlsātā Adlestone mōjā ar trejom ustobom, virtuvi un slāgtu verandu. Tur es pavādēju nasa «atvajinōjuma» lēlōkū daļu, ja naskaita braucīnus uz 900 godus vacū Anglijas karaļu pīli Vindzorā, uz Konventreju un Birmingemu.

Nu Addlesones ar vīlčīni caur

Londonu nūklīvom Konventrijā — prōvā ryupniceības centrā Anglijas vīdinē, kuru hitlerīši jau 1940. goda beigūs bezmoz nūleidyņōja ar zemi.

Koventrijā nūklīvom pī Anastasijas draudzines Valentinas Pīzičas, dzymušās oplucanes Bolvu pusē. Jēi vūicējusēs Rēzeknes komercskūlā, kara laikā strōdōjuse Preiļu skūlas kanceleijā — šū skūlu vadējis jōs mōsas veirs Ivanāns. Pyrms kara āri es pošā jū pazynu kai sabīdrīsku darbiniku un tautskūlu inspektoru.

Kūpā ar Ivanāna gīmini bēgļu ceļus uzsōkuse āri Valentīna, tī jāi nav bejuši vīgly ar Anglijā, kur kaidā fermā sōkuse strōdēt par apkūpēju, vīnlaikus skoldūt akmiņūgles krōšņu kurīnōšanai. Pabeigēigi elpojis pūt puteklainī gaisu, sastōveise plaušēs tūti, ka peški sōkusēs spēceiga asiņōšona. Saimnīks sōkumā gon izsaucis ūrstu, kas jāi snidzis paleidzeibu, bet tyuleņ dorba devējis jāi āri parōdējis durovas. Vīneigi ar katōju bazneicas paleidzeibu nūklīvuse kaidā klūstera mōsu vadeitājā sanatorijā, kur nūdzēivōjuse 22 mēnešus.

Pēc atsaveslōšōnas jū par sīminēicu uzaicynōjuši četri latvisū puīši, kas paspejūši jau nūpērt sovū mōju — tur apsaprecējuse ar vīnu nu jīm — Pīteri Zīcū, arīdžān nu Preiļu puses. Jī uzadzynōjuši un izskūlōjuši dīvas meitas, sagaidējusī sešus mōzbārnus, bet pyrms 8 godim Pīters nūmirs. Jām sekōjuse āri vacōkūs meita Bernadeta, kura sovokōrt bōrīnūs atstōjuse trejs bārnus. Jūs tāvs steidzeigi apsaprecējis, lai jī napalyktu bez apyupes. Vīnu šōs saimīs puiseiti vairōkas reizes redzēju cimojamīs pī vacmōtes Valentinas.

Šymōs mōjūs tykom ūrkōrteigi meily uzjimtās un apryupātas. Valentinas dzeivūklī picas ustobas, izvītōtas dīvūs stōvūs. Skumeigi beja uzzyņōt, ka nivīns nī jōs mōzbārnim namōk latviski, pat meita Anne, Anastasijas krustmeita, navāreja sasaronōt ar myusim, lai bejom īlyugas bez pēcpušdīnu kafiju āri jās mōjūs, kas beja vyslēlōkōs un plašōkōs nu radzātajom Anglijā nu ikšpuses. Annes veirs ir zynōtnīks, strōdōj Londonā un ik vokoru ar vīlčīni brauc uz Konventrijū.

Vyspateikamōk jytūs uz vīnu dīnu nūklīvuse pī skūlasbīdes «Rēzeņu» beīzās (nu Aglyunās). Jūs dītnē, škit, beja rodusēs īspēja uzelpōt, jo tei nabeja īspīsta cytu storpā ar kūpeigom sīnom, kod dzērdami skaļōk kaimiņū

Nobeigums 4. lpp.

VEIKSMI VYSIM
UN VĪNMĀR!

Sākums 1. lpp.

stu gaismā» atzeist, ka, pētūt veseleigēs, organiskās latgaļu daiļliteraturas principus un mērķus, izvērētū rakstnīku dorba profesionalismu un apzynōtūs vērzeību sistematizēšōnu, atzēneigi izasaka par latīņu burtim kai par cālu, socialīm kontrasitīm pōri stōvūšu parōdeibu, kurus izmontoj na tikai mōksliniki, veidojūt tekstu plakatūs un informācijas dizainā. Na tik daudz hrestomatiski un antologiski, kai Latvijas literaturas procesu teišā saistēibā ar kulturās dižgorim (pīmāram, F. Trasunu). A. Vējāns latīņu burtus pīleidyņoj ceļu bīdrīm, tī rakstēitā vōrdā bolsta sasaprasōnu storp brōļu nūvodim un tautom, āri «tautasdziesmas» tie nesa uz Krišjāņa Barona dainu skapi tī kā bites dārzos, plāvās un druvās savāktas nektāra pīles nes uz stropu» (35. lpp.).

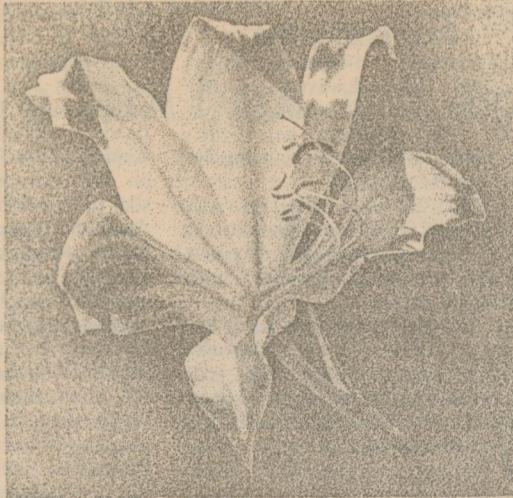
J. Golstes plakata īcere sēcēs ar tāvzemes teiruma dzeives dīnamiku — sudrobōtū orumu, tō breivais myrdzums pasaceļ dabasu izplatējumā, transformējas mōktūņu un putnu pōrnu vādu veidā, koncentrējūt uzmaneību mōkslineices izvērēzātājam un rūsnyōtajam mērkam laikā un telpā, apzynōtā sabīdreības attīksmē pret naudu.

Īceres iztyržōjumā smolkō klasiskūs latīņu burtu variaciņa vyzuali izskaņ plakatā darbības situaciņa — saucīņs, aicyņōjums, īteikums. Saulei leidza dorbojūtīs zemes augsnē sovūs īpāšēs kaislēibōs, apjaust tūs un vēl gaidamūs sapnus uzticēt publicēt «Zemturam».

I. Jonikanes plakata koloritiskō rūsnyņōjuma modernō volūda pīsaista uzmaneību. Gaismas kontrasutu kōpyņōjumā goreigūs leimiņū paustōs

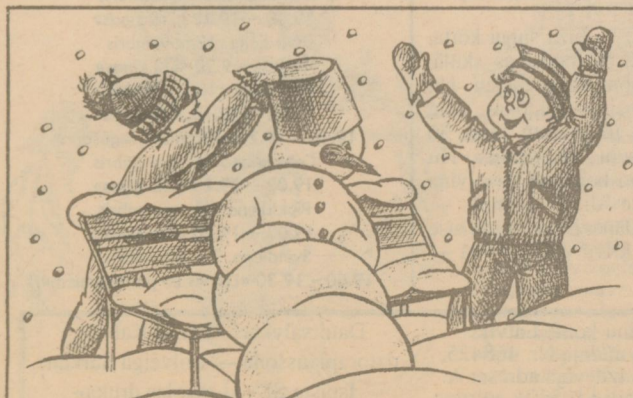
atziņas vīš ticeību cylvāka un mōkslas atteiceibom, kas ītver naaprēkinomu vylzyņōjumu, pōrsteigumu reklamātajā mōkslas dorbu izstōdē. Reklamamōkslā pīlitōtū materialu leidzsvorōta geometriskō abstrākcija lik atmirdzēt pozitīvom izjyutom un īluziju moralam vasalumam — plakata idejai. Jaunōs mōkslineices iztēle un atbīldeiba seceigi atsaklōj jōs veidōtajūs naskaitamajūs tušas zēimējumūs. Dobā nav bejis dīvu leidzeigu vātru, āri I. Jonikanes izgleitōšōnīs procesā — dīvu vīnaidu rūsnyņōjumu zēimējuma mōkslā. Zēimejūt zīdus — tūs nasadola sastōvdaļēs, eleganci izjyutūt, apgolvoj tūs estetiskū patiseibu.

Vīdes dizaina meistardarbneicas 1. kursa studente Daina Eglite uz mōkslas augstskūlu atnōce ar bogōtū rodūšō dorba biografiju. Pēc Rēzeknes lītīskōs mōkslas vysdyskūlas absolvēšōnas, dzeivōjūt Jākubpīli, daudz un ar izdūmu zēimēja. Te topuši izjusti, konkrētam uzdavumam un temai veļteiti tušas zēimējumi. Napazaudejūt humanū skatejumu, jei bārnim

JOLANTA JONIKĀNE * LOLEJA

«Zemturi» var pasyuteit
vysā vaļsti,
posta indeks 3053.
Moksa vīnam mēnešam 25
santimi, trejim — 65 santimi,
pusgodam — 1 lats un 30
santimi, devenim mēnešim —
1 lats un 90 santimi, godam
— 2 lati 60 santimi.

DAINA EGLĪTE * PRESES GRAFIKA

JŌNA STREIČA DIVEJĪ SVĀTKI

JEZUPA DANOVSKA FOTOSTĀSTS

Myusu imīlotais kinorežisors Jōns Streičs sešu dasmytu godu jubilejai beja pats sev, prūtams, arī vysim talanta cīnētōjim, sagdōjīs pateikamu veļti — Dailes teatrī nūtyka jō istudātōs lugas «Sāras Leanderes spūžums un rīts» pŕymīstudējums.

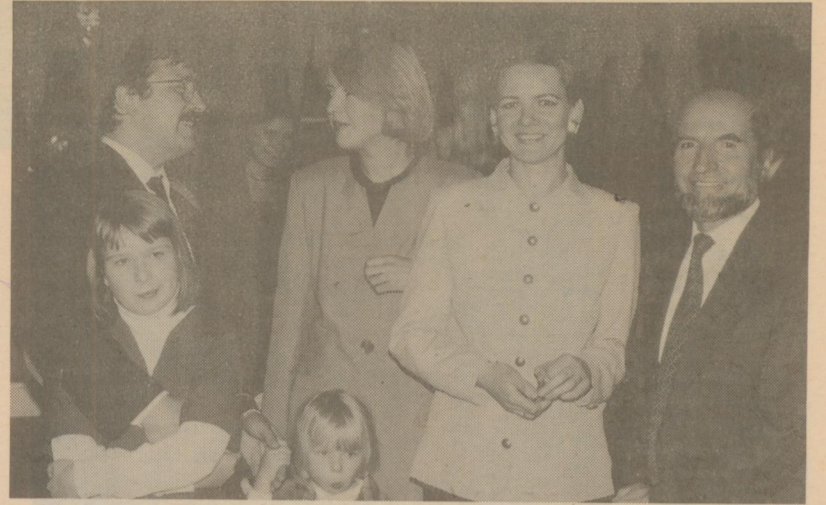
* jubilaru sveic vaļsts prezidents Guntis Ulmanis ar kundzi Ainu, jīm asistej maestro prezidenta pādūmnīks Raimonds Pauls;

* storp pŕymīzrōdes skateitōjim un arī jubilejas kafijas garšōtōjim beja vides aizsardzeibas minīstr Anatolijs Gorbunovs;

* pŕymīzrōde beja pulcynōjuse daudzas prominentas personas, jūs pulkā Aļberts Sarkaņs ar meitom, Strengas un Pizičas kuņzdes, profesors Jezups Pīgōznis;

* sovu apsveikumu divkōrtejam jubilaram izsacēja Saeimas divkōrtejō deputate Anta Rugāte.

Nūslāgumā foto autors piļbīst, ka na tikai itī vīn beja sveicēji J. Streiča jubilejōs — lai publicētū vysus, «Zemturam» pītyktu daudzim numerim. Kinorežisoram draugu natrukst.

PREILĪŠI ANGLEJĀ UN CYTUR

Sākums 3. lpp.

bolsi un cyti trūkšni. Te redzēju saiminika apkūptu zōļōju, kas ir naatjamama kotra dzeivūklā sastōvdāļa, taipat arī kūkus, kryumus un pučas, pučas... Cytōs mōjōs šaidūs zōļōjus un dōržeņūs vysu dorūt kaidis olgōts strōdnīks.

Mōjeigi jytūs Līpu gimīnē, kur Ante goldā cēle eisti latvyskas pušdīnes, un klausejūs, cik leļyski nomatāvs orienteijas pasaulā nūtykumūs, bet vēl lobōk zynōja vysu, kas nūteik Latvijā un ap jū. Apreinōju nomatāva Līpas kunga, 80-gadeiga veira, stōju, kas igyuta breivōs Latvijas karaskulā, kuru jys beidzīs 1940. godā pavasarī, bet karu sovokōrt nūslēdzīs ar kapteiņa uzplečim.

— Tagad nu myusu kursa Anglijā palykuši asam vairs tikai trejs,— stōsteja nomatāvs, rōdūt treju veiru foto pi catūrtō zōrkā.

Šei latvišu gimīne uzadzynōjuse trejs bārnus, vysī igīvuši augstōkū izgleiteibu, bet dāly apjāmuši dažaidu tauteibu sīvas un nī vins nu jīm, iskaitūt meitu, vēl naasūt padūmōjuši par pēcnōcējim.

Par Anglijā sastoptajim tautišim jōsoka, ka jī ir pādeji latviši, kuru skaits ar kotru dīnu sasamozynojuēt. Par tū licyņōjuēt arī latvišu katōļu draudzes vacōkais Paunešs, kurs arīdzan nōkūt nu Preiļi puses. Maņ gon jū satikt naizadeve. Jys un cyti zynūt saceit, ka trymdās sōkumā latvišu katōļu draudzē bejuši apmāram 150 lūcekli, bet pādeja divkōļpōjumā, kurus arvin vēl vodūt tāvs Cīrsis nu Londonas, asūt pisadalējuši vairs tikai 12.

— Nazyn kū dūtu, jo varātu atsagrīst un otkon dzeivōt Latgolā, — atsavodūt sacēja Ante Greiža—Līpa, — bet tur, kur kaidreiz stōvēja tāva

džerņovas, palykuse tukša vita...

Tūtīs slovonō nūvodnīka, kinorežisora Jōņa Streiča, kurs arī naseņ cīmōjis Anglijā, tāvs atsateicis nu dāla pīdōvōjuma atsagrīst dzimtinē. Bet jū jau var sprapst, jo, byudams vacūs ļaužu mitnē ar smogim kustību traucējūmim, ceļu uz Latviju naz voi varātu uzajimt.

Gribu vēl pīmīnēt kaidreizejō tautskūlu inspektora Ivanāna meitu, kura, izstudējuse medicīnu, apsprecējuse ar ebreju ōrstu un aizbraukuse uz Izraelu. Tur gon izašķeirus, bet palykuse dzeivōt un strōdēt uz vītas. Interesanti, kū jei šudīņ sauc par sovu dzimtinī? cik zynu, dzymuse tūmār Preiļūs.

— Kur ir muna Tāvzeme? — tai pyrms sešpadsmit godim, kod cīmōjūs Taškentā, jautōja muna mōsasmeita — mōsa tikkū kai beja myruse. Uz Vydusāzīju jei kūpā ar veiru aizbrauce, bāgūt nu boda pēc revolucijas Petrogradā, meklejūt lobōku klimatu karā savainōtajam dzeivesbīdrām.

Prūtams, muna mōsasmeita nī vōrda narunōja latvyski — jōs tāvs beja boltkrīvs, latvyski sasaruņōt vairs navarējom arī ar mōsu, kod pyrmū reizī tykomēs pēc daudzim godim — kod es pīdzymu, jei jau strōdōja Petrogradā...

Tai myusus vysus izmātoj kara visoly, tai mes izkleistom pošī un pazyudam sovai tautai, tōpēc nav breinums, ka eimom mozumā, preī iznīceibai, kū vēl paōtŕynoīj arī cytas nalamīs: alkoholisms, narkomanija un daudz kas vēl. Griībīs cerēt, ka muna dzymtajā pusē Preiļūs tūmār ir lobōks stōvūklis, saleidzynojuēt ar tū, kaidu kotru dīnu radzu Reigā, kod muna tramvaja golapunktā reitūs pulcejas desmitim nūsadzārušu ļauteņu, cīteigi izčōmda kabatas, lai sastīkātu jaunau «krutkas» laseitei...

VILIS DŽĒRVINIEKS

eistneiba ar sovom bādōm maņ leidza mozs sauleitīs stareš ceļa ik lēikumā eistneiba — cik nu peļņejis asmu cik patiseibys cik malū voi mīlesteibu pyrmū voi dasmytū eistneiba — griībīs jau kimā soldonā izakūst griībīs na kūjom it bet vīgleņi sleidēt vīnreūt laimeigam pazāmūst vīnreūt just ka naktis gara un malna jau beigusīs eistneiba maņ leidza kai meitiņa kūra vīn breižam tam breižam nu laika čuksteitō teikuma kuram sōkuma nav nav arī beigu

3. turpynōjums

Kaidā jūna vōkorā divi varas veiri apstāigōja vīnsātas, vōcūt parokstus par isarasšonu irokumu rakšōnā. Muns tāvs tūs kūpā ar vairōkim cytim apkaimēs puīšim roka Rēzeknes dīnvydūs. Strōdōja vysu naktī, reitā pōrņōcs stōstēja, ka pōrlīdōjušas tikai vōcīšu lidmašynas, cytai di vysys bejis mīreigi, uz ceļa pūsmā Rēzekne—Arbene bombardāts preču vīlciņs, uzlidojūmā sabujōta lokomotive.

2. jūla reitā jau beja sadzērdama artilerijas ducynōšona, aiz Rēzeknes dīnvydu pusē cēlēs aizvīn jauni dyumu stobi. Sprōdzīni vairōkōrt atskanēja arī pošā piļsātā. Beja izpūsteiti vairōki veikalī nu upes tylda leidz armijas ekonomiskajam veikalam.

Tōs pošas dīnas pēcpušdīnā es, mōte un brōļš, vēl divas gimīnes aizbrauceim uz zīmeļu pusi, kaidus kilometrus četrus pŕīm, lai byutu tōļōk nu piļsātas, tāvs palyka sātā. Naktī pōri mežam šōve vōcīšu smogō artilerijā. Bet 3. jūla reits jau beja mīreigs, pa kryumim, slapstēdamīs, bāga palykuši krīvu karaveiri — fronte beja lobu gobolu nu myusim pŕīm austrumūs un zīmeļūs. Dīna beja sylta, un mes atsagrīzem nu sovom bēglu gaitom.

ZAM KŌŠKRYSTA

Kamer gōjom uz mōjom, nasastopom nīkō, pat vōcīšu karaveirus. Vīteji nasarōdēja, ja vīn beja mōjōs. Natōli nu myusu mōjas pīkaļneitē beja palicis krīvu tanks — beigusēs dagvila, bet cytai di piļņeigā kōrteibā.

Tāvs beja sātā — tū i nabeja dūmōjis atstōt. Pyrmū vōcīti īraudzējom vōkorā — gara auguma, atnōce apsavērt tanku. Beja vīns, gon jau kur tyvumā atsaroda arī kaida jūs daļa.

Jau nu 1940. goda pa mēnešam kotram nu sādžas vīnsātu pōrstōvim vajadzēja kolpōt pogostam, 1941. godā beja kōrta myusim: nu pogosta napōtraukti pīnōce dažaidi apkōrtrokstī, tāva vīta pa lelōkajai dālai ar tīm un vōcūt parokstus beja jōit maņ. Sōce iznōkt laikroksts «Rēzeknes Zīņās» — divas reizes nedēļā, trešdīnīs un sastdīnīs — pī myusu pasarōdēja ar ūtrū numerī.

Sastajā dīnā pēc vōcīšu inōkšonas tyka atklōta krīvu un vīteļūs čekistu izdareitō masu slapkoveiba — vairōki dasmytī sakrūplōtu cylvāku myrūņu, storp kurim daudzī atpazyna tyvīnīkus. un nu vysim atsavēre acīs, klīva zynoms, kū myusim atnese ībruceji.

Pēc kaidas nedēļas aizgōju uz piļsātu. tylts par Rēzeknes upi beja izpūsteits, tō vīta beja pagaidu nu kūka, nūdadzynōtas un sagrautas vairōkas mōjas, bet pi tōm, kas palykušas dzeivas, pleivōja Latvijas sorkonboltsorkoni karūgi. Sōce dorbōtīs

JŌNS VIĻUMS

NABREIVES GODI

jauna policija.

Divas reizes nedēļā gōju uz postu pēc «Rēzeknes Zīņom». Fronte nu myusu jau beja tōli. Apsagrūzeja krīvu un vōcīšu nauda, desmit krīvu rubļī beja leidzvērteigi ar vīnu reihsmarku. Sōcōs veikalu atvēršona, lai arī preču jīmūs beja moz. Otkon sōcēs cylvāku medeibas, sūreiz ebreju — jīm Piļs ilā beja ireikōts geto. Šōs tauteibas pōrstōvim uz muguras beja jōnosoī dzaltona sešstyuru — dāvīda zvaigzne. Jūla ūtrajā pusē un augusta sōkumā vōcīši ebrejus vede uz Ančupānim, kur kaidreiz Latvijas breivvaļsts laikā beja aizsorgu apmōceibu laukumūs, bet ņyu pōrvārsts par kopu vītu jīm, taipoš čygonim un vēl arī cytu tauteibu pōrstōvim.

Augusts beja korsts, zemnikim — ražas nūvōkšonas laiks, bet breivōkūs breiži aizvī apmeklēja piļsātu. Tyka maneiti pa kaidam latvišu karaveiram, kuri beja īsaukti krīvu armijā, bet tagad pōrbāguši pōri frontes līnijai.

Septembris beja vāss, Daugavpilī atsajaunōja «Daugavas Vēstnesis», nu Reigas pī myusim pīnōce «Tēvijā», kurai beja literarō nūdaļa, kurā sōka publiceitūs vysī tū, kam tys beja ligts padūmu laikā. Tī varēja laseit Zīnaidas Lazdas, Veronikas Strēlertes, Ilzes Kalnāres, Viļa Cedriņa, Friča Dziesmas un cytu dzeiļus, «Rēzeknes Vēstīs» sōce pīaicynōt latgaļu autorus — Mariju Andžāni, Konstantīnu Plencīniku—Strodu, Madsolas Jōni, Jōni Klīdzēju, Dānielu Greču, Aleksandru Garanču un cytus, šōs avīzes atbīldeigais redaktors beja rakstnīks Aļberts Sprūdžs. Latgaļu literatūra beja zaudējuse Meikulu Apeli, Viktoru Munduru, Jezupu Kinndzuli, Jōni Somu, Stanislavu Belkovski — jūs liktiņš nabeja zynoms, tikai vēļōk atsaklōja, ka aizvastū austrumu vērzīni, bet S. Belkovskis likvideits 1941. godā jūnī Reigā. Vladislavs Strods beja sorkonūs pusē un kritīs 1942. godā frontē. Kai vīns nu plašōkajim dorbim «Rēzeknes Zīņōs» pasarōdēja K. Stroda romans «Valny», bet pyrmajai dālai cytas nasekōja.

14. oktobrī uzkryta bīza snīga kōrta, nōkamajā dīnā sōcēs mōceibas skūlā. Pyrmajā dīnā gōjom uz bazneicu. Un otkon mōceibas beja sovaidōkas, maņ vajadzja atsagrīst uz catūrtū klasi, jō īprikšējū zīmu beju nūslymōjis. Nu vacajim skūlōtōjim beja palykuse vīna lkauneica, atnōce divas jaunas — Dardedze un Danīlāne. Beja atsagrīzuse tīceibas mōceiba, krīvu volūdās vītā —

vōcu. Tū myusim, kai arī latvišu un zeimeišonu mōcēja Dardedze, beja arī audzynōtōja. Mōcejamīs nu pymskara izdūtājom grōmotom. Rēzeknē atvēre aizvīn vairōk veikalu, pymskara grōmotas beja dabōjamas grōmotu veikalūs, 1941. goda beigēs te jau dorbōjōs trejs grōmotu veikalī — «Gaisma» un divi privati: Mendrika un Cybuļska. Slyškōk beja ar rokstampīdarumim, bŕtneicas saļēmēm, bet moz.

Zīmassvātkus myusim pasnēdže daudz konfetu, pēc jaungoda breivdīnom jau pasarōdēja arī jaunas mōceibu grōmotas matematikā, gramatikā, vēsturē un geogrāfijā, bet pēc pyrmū mōceibu pūsgoda uzalobōja apgōde ar rokstomlītōm.

Ar 1942. godu Rēzekne klīva par slāgtu piļsātu, tur varēja īsarast tikai ar pogosta valdes izdūtū atļovī, jo tys asūt vajadzēgs, lai nūvarstu slīmeību izaplateišonu. Patiseiba varbyut beja arī sovaidōka.

Šymā godā pavasars īsanōka vālu, spēceigi poly sōcēs trešajā Leldīnīs un uz vairōkom dīnom navarēju apmeklēt skūlu. Kod polu yudīni nūskrēja, īsastōja eists pavasars. Mōceibas skūlā nūsaslēdže 20. majā — beju pabeidzīs Greivulu skūlu. Padūmā beja īsastōt Rēzeknes ūtrajā latvišu pamatskulā, kur jau vuicējōs vairōki nu myusu skūlas — 6. jūnī pisateiču arī es.

Turpynōjums sekōs

TV RAIDĪJUMU PROGRAMMA

RAIDĪJUMU PROGRAMMA NEDĒĻAI NO 16. DECEMBRA

22. DECEMBRIM
Pīrmdīna, 16. novembris
19.00 — 19.20 «LTS zīņas»
Otrdīna, 17. novembris
19.00 — 9.20 «LTS zīņas»
Trešdīna, 18. novembris
19.00 — 19.10 «LTS zīņas»
19.10 — 19.20 «Pilsonības iegūšana»
Ceturtdīna, 19. novembris
19.00 — 19.20 «LTS zīņas»
Pīktdīna, 20. novembris
19.00 — 19.20 «LTS zīņas»
Svētdīna, 22. novembris.
19.00 — 19.30 «Dŕvīs uz panākumim».